

УДК 002.2(477.83/86)“17”:271.2-784

ДО ПИТАННЯ ПРО “ЗАНЕПАД” УКРАЇНСЬКОГО ДРУКАРСТВА В ГАЛИЧИНІ У XVIII СТОЛІТТІ

Григорій САВЧУК

*Українська академія друкарства,
вул. Підголокоско, 19, м. Львів, 79020, Україна, тел. (032) 298-48-76,
ел. пошта: hryhori@svitonline.com*

Дискутується позиція в історіографії про занепад українського друкарства в Галичині протягом XVIII століття. Багато фактів говорять про подальший розвиток галицького українського книгодрукування в цей період. Порівнюється друкарство кириличним і латинським шрифтом у Галичині, а також кириличне друкарство Галичини та всієї України.

Ключові слова: українське друкарство, Галичина, друкарство кириличним шрифтом, друкарство латинським шрифтом, стародруки, Ставропігійське братство.

Історія українського друкарства на сьогодні є достатньо актуальною і досліджуваною в українській історіографії. Починаючи від Дениса Зубрицького, Івана Огієнка і закінчуючи сучасними дослідниками, неодноразово вивчалися ті чи інші теми, що стосуються розвитку друкарської справи на території України. Водночас до багатьох питань в історіографії існують кардинально відмінні підходи. Одним із таких питань є оцінка стану розвитку українського друкарства на західноукраїнських землях, зокрема, в Галичині у XVIII ст.

Після аналізу історіографії питання, опираючись на фактичний історичний матеріал і статистичні дані, метою даного дослідження є: дати відповідь на запитання чи дійсно можна говорити про занепад українського друкарства на галицьких землях у XVIII ст.? Основними завданнями є: 1) розглянути головні підходи в історіографії до питання про стан українського друкарства в Галичині у XVIII ст.; 2) проаналізувати наявні факти в підтримку чи заперечення робочої гіпотези про занепад українського друкарства Галичини в означений період; 3) зробити обґрунтовані висновки на основі проаналізованих фактів.

Об'єктом дослідження є українське друкарство у XVIII ст. Одразу ж необхідно зауважити, що термін “українське друкарство” є досить умовним, адже більшість книг, які друкувалися значними, як на той час, накладами і поширювалися по всій Україні та за її межами – це книги релігійного змісту: богослужбові тексти і молитовники, меншою мірою християнська повчально-моралізаторська література. Друкувалися такі книги переважно церковнослов'янською мовою кириличним шрифтом, у деяких структурних частинах (передмови, присвяти) вживалася й тогочасна українська книжна мова. Протягом усього XVIII ст. церковнослов'янська як мова “високого стилю” все більше витісняла українську. Хоча на Правобережжі і в Галичині не було таких обмежень щодо мови друкованих видань, як у Російській імперії після указу 5 жовтня 1720 р. про уніфікацію мови українських видань з російськими, але й тут у практиці лише деяких монастирських друкарень, головно Почаївської, українська

мова посіла помітне місце¹. Тому для повнішого огляду під терміном “українське” розглядається все кириличне друкарство у Галичині XVIII ст., оскільки і видавці, і друкарі книг кириличним шрифтом належали переважно до “руської”, тобто української громади. Тож предметом дослідження є українські друкарні і їх видання кириличним шрифтом у Галичині XVIII ст.

Як основний метод у цьому дослідженні використовується компаративістичний (порівняльний). Хронологічні рамки статті охоплюють все XVIII століття, тобто 1701–1800 роки.

Якщо говорити про історіографію питання, то досить довго у вітчизняній історичній науці XVIII ст. розглядалося як період занепаду міст у Речі Посполитій, а відповідно і всіх міських ремесел, у тому числі й друкарського. Іван Огієнко (митрополит Іларіон) вбачав причину невтішного стану друкарства в Галичині у політиці Ставропігійського братства у Львові, яке ревниво стежило за збереженням своєї монополії у друкарській справі. “І ось це занадто вузьке міркування стало провідною задачею Львівської братської друкарні на ціле її життя: вона всю свою силу вживала на те, щоб добути собі найрізніших привілеїв, а потім, добувши їх, пильно стежила, щоби хтось часом не заклав своєї друкарні. Це цілком вбивало приватну ініціативу, не давало друкарству розвиватися, і тому в давнину так мало було друкарень на галицькій землі. Коли ж хтось-таки закладав собі друкарню, Братство вперто процесувалося з ним, витрачало на це величезні кошти і таки досягало свого – вбивало нову друкарню... Право було заспокоєне, хоч і на шкоду українській культурі”².

Зі своєї точки зору про занепад друкарства в Галичині твердять дослідники української книжкової графіки. Так, Яким Запаско у праці, присвяченій мистецтву книги на Україні, відзначав, що наприкінці XVIII ст. ні Унівська, ні Львівська друкарні “не дали з мистецького боку чогось визначного”³. Загальніше висловлювався Григорій Логвин: “У тяжких умовах опинились і друкарні Галичини, що й надалі зазнавали утисків польського уряду і католицької церкви. Друкарня Львівського братства могла видавати тільки богослужбову літературу та букварі. За ціле століття, починаючи з 50-х років XVII ст., було видано *лише 120 книг* (виділено мною. – Г. С.). Через несприятливі умови й матеріальну скруту львівські друкарі вимушені були повторювати з року в рік ті ж оздоби, зменшувати формат, культивувати дереворит, а мідерит стали застосовувати лише з 40-х років XVIII ст.”⁴ Як бачимо, згадані автори фокусують увагу на застої у розвитку мистецтва книги. Якщо Я. Запаско лише стверджував цей факт, то Г. Логвин пов’язав його із загальними труднощами українського друкарства в Галичині.

У сучасніших працях автори не заявляють про занепад українського друкарства в Галичині так категорично. Частково це пов’язано зі зміною уставленого погляду на XVIII ст. як період тотального економічного занепаду у Речі Посполитій⁵. Вже у передмові Я. Запаска та Ярослава Ісаєвича до каталогу стародруків, виданих на Україні у XVIII ст., хоч і традиційно відзначаються труднощі зовнішнього характеру в україн-

¹ Ісаєвич Я. *Українське книговидання: витоки, розвиток, проблеми*. – Львів, 2002. – С. 340–370.

² Огієнко І. (митрополит Іларіон). *Історія українського друкарства / упоряд., авт. передмови М. С. Тимошик*. – Київ, 2007. – С. 143.

³ Запаско Я. П. *Мистецтво книги на Україні в XVI–XVIII ст.* – Львів, 1971. – С. 248.

⁴ Логвин Г. Н. *З глибин. Гравюри українських стародруків XVI–XVIII ст.* – Київ, 1990. – С. 70.

⁵ Лильо І. М. *Фінансове господарство міста Львова у 1730–1750 рр.* Автореферат дис. [...] канд. іст. наук: 07.00.01 / НАН України. Ін-т українознавства ім. І. Крип’якевича. – Львів, 1999. – С. 4–5.

ському книгодрукуванні, зауважується, що після спаду у першій половині XVIII ст. у другій половині століття з'являються якісно нові видання, що, в свою чергу, свідчить про розвиток друкарства⁶. Не зустрічаємо згадки про занепад українського друкарства в Галичині й у новішій праці Я. Ісаєвича, присвяченій історії українського книговидання⁷. У сучасних оглядах історії українського друкарства трапляються такі характеристики: “Розвиток друкарського виробництва України в XVIII ст. супроводжувався розширенням територіальної мережі друкарень... Найбільш крупними друкарнями, які працювали на території України в XVIII ст., були Лаврська (Київ), Ставропігійського братства (Львів), Почаївська, Піллера (Львів). У 1773 р. в одному Львові працювало 19 друкарень”⁸.

Щоб дати відповідь на основне питання про наявність чи відсутність занепаду в українському книгодрукуванні Галичини XVIII ст., слід по чергово розглянути як факти, що дозволяють стверджувати про спад, так і факти, що говорять про подальший розвиток друкарства. Порівнявши їх і знайшовши між ними спільні точки, можна вибудовувати певну концепцію відповіді.

Якщо говорити про можливі причини занепаду друкарства на західноукраїнських землях, крім уже часто згадуваних в літературі утисків зі сторони влади Речі Посполитої і Римо-католицької Церкви слід згадати й інше. У 1704 р. шведські війська здобули і пограбували Львів, від цього удару місто досить довго не могло відійти. Це позначилося на становищі міщан, у тому числі й членів львівського Ставропігійського братства – основних спонсорів братської друкарні. Перехід братства на унію 5 квітня 1709 р. (Іван Огієнко, опираючись на дані Д. Зубрицького, називає іншу дату – 2 травня 1708 р.⁹) позбавив друкарню ринків збуту у православних країнах. Новим спонсором друкарства могла стати Уніатська Церква. Реформи Замойського собору 1720 р., здавалося б, сприяли цьому. Однак уже традиційний конфлікт Ставропігійського братства з львівськими єпископами (такими як Йосиф Шумлянський, Афанасій Шептицький) гальмував роботу братської друкарні. У 1722–1727 рр. йшла справа щодо секвестру друкарні львівського Ставропігійського братства і всіх її видань. У 1730–1732 рр. спеціальна комісія, призначена з Риму, переглядала всі братські видання для усунення з них всього, що суперечить католицькому віровченню. До цього слід ще додати й конфлікт із прямими конкурентами – монастирською друкарнею в Почаєві. Та й загалом становище Уніатської Церкви у Речі Посполитій залишалося важким через протидію Римо-католицької Церкви. Перехід Правобережжя (1793) і Волині (1795) до Російської імперії ще більше послабив Уніатську Церкву. Лише з відновленням Галицької митрополії 1807 р. її становище покращилося.

Протягом усього XVII ст. братство працювало зі значною допомогою визначних православних меценатів. Але на початок XVIII ст. практично всі більш-менш заможні українські шляхетські роди перейшли у католицизм та спольщилися. Таким чином, львівське Успенське братство опинилося в ситуації, коли міщанський елемент (до якого належала переважна більшість братчиків) був сильно ослаблений, допомоги з боку вищих церковних ієрархів не спостерігалось (частково через важкий стан самої Уніатської Церкви, частково – через конфлікт навколо права ставропігії), а розраховувати

⁶ Запаско Я. П., Ісаєвич Я. Д. *Пам'ятки книжкового мистецтва. Каталог стародруків, виданих на Україні.* – Кн. 2. Ч. 1 (1701–1764). – Львів, 1984. – С. 9–14.

⁷ Ісаєвич Я. *Українське книговидання: витoki, розвиток, проблеми...*

⁸ Павленко Д. *Історія українського книгодрукування* // <http://vybory.org/articles/1199.html>.

⁹ Огієнко І. (митрополит Іларіон). *Історія українського друкарства...* – С. 138.

на українську аристократію не було змоги через відсутність такої. У 1788 р. Успенське братство ліквідували, а його друкарня перейшла до новоствореного Ставропігійського інституту – правового наступника братства.

Тепер оглянемо роботу інших друкарень Галичини. Найбільша українська друкарня, крім львівського Ставропігійського братства, знаходилася при Унівському монастирі і була заснована між 1648 і 1660 рр. на базі друкарні львівського єпископа Арсенія Желіборського. На відміну від братської друкарні, вона користувалася підтримкою львівських єпископів, які й були її основними замовниками. Але це, в свою чергу, викликало конфлікт зі Ставропігійським братством, котре, як було вже сказано, дуже ревниво ставилося до видання богослужебних книг поза власною друкарнею. Можливо, не без участі останнього в роботі друкарні в Уневі з 1704 по 1732 рік була перерва. Відновив тут друкарство митрополит Афанасій Шептицький, випустивши “Собраніє припадков” (1732) і Служебник (1733). Згідно з судовим рішенням від 31 жовтня 1740 р. митрополитові дозволялося друкувати лише такі книжки, які не друкувало братство. По тому Унівська друкарня ще продовжувала існувати до 1770 р., але самостійної ролі вже не відігравала, все більше потрапляючи під вплив Почаївської друкарні (існує думка, що на багатьох унівських виданнях ставилися почаївські штампи, а 1770 р. всю друкарню продали до Почаєва¹⁰).

Перехід Галичини під владу Австрії (1772) не покращив становища українського книгодрукування – частішими стали видання польською, німецькою, французькою, але не українською мовою, як, наприклад, в друкарні Піллера. У 1772 р. до Львова прибув австрієць Антоній Піллер. Через рік він відкрив друкарню у будинку, що знаходився тоді у Львові за сучасною адресою вул. Личаківська, 3. Нова друкарня дуже придалася австрійській владі, яка друкувала тут укази імператора, розпорядження губернського управління. Тож невдовзі А. Піллер став “губернським друкарем його імператорської і королівської милості”, а після відкриття у 1784 р. Львівського університету друкував і підручники для нього. Досить швидко друкарня Піллера стала найбільшою у Львові, випередивши за кількістю надрукованих книг друкарню Ставропігійського братства. Після смерті А. Піллера у 1791 р. справа перейшла в руки його вдови і синів. Під різними назвами ця фірма існувала до 1939 р.

Іншими словами, українське книгодрукування на західноукраїнських землях вже не мало достатньої матеріальної підтримки. З переходом цих територій до складу володінь Габсбургів його стали витіснити іноземні підприємства, які користувалися підтримкою нової влади. Крім того, постійні шляхетські рокоші, напади татар і турків, інтервенції іноземних військ не давали можливості нормальної постійної роботи.

Але, попри всі вищенаведені факти, процес занепаду друкарства на західноукраїнських землях, і в тому числі у Галичині, не був однозначним. Якщо розглядати лише кількісні показники, то можна навіть говорити про подальший його розвиток. Як згадувалося вище, у 1773 р. у Львові працювало 19 друкарень. Львівські друкарні Ставропігійського братства і Піллера, Почаївська друкарня поруч із київською Лаврською у XVIII ст. були найбільшими друкарнями на території України. На зауваження Григорія Логвина, що з середини 50-х років XVII ст. за ціле століття львівська братська друкарня видала лише 120 назв книг, можна навести інші дані. З 1591 по 1722 рік ця ж друкарня видала близько 140 назв книжок загальним тиражем понад 160 тисяч примірників¹¹. На тлі цієї статистики число 120 назв виглядає не свідомством занепаду,

¹⁰ Огієнко І. (митрополит Іларіон). *Історія українського друкарства...* – С. 217.

¹¹ Там само. – С. 141.

а навпаки – свідомо розвинути. Перерви у діяльності друкарні характерні і для попереднього періоду історії Ставропігійського братства (як у 1593–1608 рр., після 1616 р. внаслідок браку коштів і після пожежі 1628 р. тощо). Крім того, на початку XVIII ст. львівська братська друкарня отримала серйозний стимул для розвитку: 28 лютого 1707 р. Петро I, який знаходився тоді у Жовкві, видав Ставропігійському братству грамоту на вільний продаж книжок у підросійських українських містах (до того завіз книг братської друкарні на територію Московської держави був заборонений). Навіть перехід братства на унію навряд чи денонсував цей акт: адже відомо, що вже у реформі патріарха Никона (з 1654 р.) за норму були прийняті надруковані у Венеції грецькі книги, “а також слов’янські требники для литовсько-руських уніатів, надруковані там такі”¹². Крім того, одним із фактичних керівників Російської Православної Церкви за Петра I виступав українець Стефан Яворський, який сам учився в католицьких університетах Європи і навіть на недовгий час переходив у католицизм.

Не відповідає істині і твердження про суто релігійний характер тогочасних видань Ставропігійської друкарні. Серед видань друкарні Ставропігійського Успенського братства поруч із релігійними книгами виходили і світські. Наприклад, 1745 р. тут була надрукована пам’ятка вітчизняної філософської думки – “Філософія Аристотелева по умствованію періпатетиков изданная” Михайла Козачинського. Видання містить запис публічного диспуту, що проходив 17 березня 1745 р. в Києво-Могилянській Академії, а також родовід Розумовських (більшою мірою вигаданий), панегірики на честь графів Олексія та Кирила Розумовських. Латинські та польські тексти для цієї книги було надруковано в друкарні єзуїтського колегіуму (діяла у 1642–1773 рр.) – першої і довгий час єдиної у Львові друкарні, що спеціалізувалася на виданнях латинським шрифтом. У 1790–1791 рр. у друкарні Ставропігійського інституту виходять праці видатного українського філософа Петра Лодія – переклад підручника з філософії Христіана Баумейстера для слухачів “*Studium Ruthenum*” при Львівському університеті і “ономастікони”, присвячені різним особам. Що стосується закидів щодо художнього оформлення, то вже І. Огієнко зауважував, що “видання братські з зовнішнього боку дуже бліді та шаблонні”¹³ незалежно від періоду книгодрукування. При акценті зі сторони керівників друкарні насамперед на зиск від книговидавання важко було очікувати на появу визначної з точки зору мистецького оздоблення книги.

Щоб прослідкувати становище українського друкарства у Львові, слід згадати і про місцеве друкарство латинським шрифтом. На виданні у Львові книг латинським шрифтом, крім уже згаданої друкарні Піллера (найбільшої у тогочасному Львові), спеціалізувалися друкарня єзуїтського колегіуму, римо-католицького братства святої Трійці (заснована близько 1707 р., діяла до 1773 р.), францисканського монастиря (1769–1774 рр.), приватні друкарні Густава-Вільгельма Віхмана (1796–1808), Павла-Йосифа Гольчевського (1735–1751), Івана Филиповича (1753–1767), Яна Шліхтина та його спадкоємців (1755–1785). Відомі також львівські видання XVIII ст. без вказівки на друкарню латинським шрифтом. Говорити про стабільність у роботі цих друкарень, за винятком друкарні Піллера, досить важко. Приватні друкарні переважно діяли в межах одного-двох поколінь. Єзуїтська друкарня припинила своє існування після заборони ордену єзуїтів у 1773 р. Друкарня братства святої Трійці та друкарня при францисканському монастирі припинили свою діяльність невдовзі після приєднання Галичини до австрійських володінь. Лише друкарня Піллера дійсно користувалася

¹² Никольский Н. М. *История русской церкви*. – Минск, 1990. – С. 184–185.

¹³ Огієнко І. (митрополит Іларіон). *Історія українського друкарства...* – С. 143.

підтримкою державних органів, чим частково і пояснюється її довговічність і висока продуктивність. Та це скоріше виняток із правил. Але якщо в цьому контексті різниця між кириличними і латинськими друкарнями не була дуже значною, то в тематиці видань спостерігається відмінність.

Всі видання унівської друкарні – це книги релігійні, переважно богослужебні. У друкарні Ставропігійського братства (згодом Ставропігійського інституту) хоча, як вже було сказано вище, випускалися і світські книги, але переважна більшість видань продовжувала виходити насамперед для релігійних потреб. Натомість друкарня єзуїтського колегіуму випускала книги з країнознавства, генеалогії та геральдики Каспера Несецького, посібники з риторики та епістолографії (“*Vir consilii monitis ethicorum...*” А. Фредра 1730 р.), світової історії та географії (“*Rudimenta Historica...*” у 6-ти частинах, 1745–1746 рр.), універсально-енциклопедичні видання (“*Nove Ateny*” Бенедикта Хмельовського 1754 р.). У друкарні Піллера наприкінці 1774 р. було надруковано посібник з анатомії, укладений Е. Крупінським “*Ostrologia lub Nauka o kościach ciała człowieka*”, а 1776 р. тут уперше на українських землях періодично виходила газета французькою мовою “*Gazette de Leopold*”. Зустрічаються у Львові і переклади польською чи німецькою мовою тогочасних європейських авторів і науковців¹⁴. В умовах реалій XVIII ст. це означало, що друкарні латинським шрифтом орієнтувалися на ширше коло споживачів, ніж галицькі друкарні кириличним шрифтом. Їх продукція зустрічалася зацікавлення і могла поширюватися по всій території Речі Посполитої, а згодом – держави Габсбургів.

Якщо на основі каталогу Я. Запаса та Я. Ісаєвича скласти співвідношення видань у Галичині за 1701–1800 рр., то виходить, що на 1703 назви книг припадає лише 137 кириличних (з них 103 – друкарні Ставропігійського братства, 18 – друкарні Ставропігійського інституту і 16 – друкарні Унівського монастиря)¹⁵. Це становить трохи більше восьми відсотків (8,05 %). Здавалося б, це відповідає твердженню про занепад українського друкарства у Галичині протягом XVIII ст. Однак для такого висновку необхідно ще й порівняти проміжні дані, скажімо, з першої і останньої чверті XVIII ст. Оскільки ж ідеться про друкарство у Галичині як частину друкарства в Україні загалом, треба врахувати і співвідношення між загальноукраїнським друкарством (у тому числі кириличним шрифтом) і друкарством у Галичині. Оскільки найкраще сприймається значення у співвідношенні до 100, візьмемо 100 назв стародруків, що з’явилися за довільний період часу у першій чверті XVIII ст. і 100 назв за довільний період з останньої чверті XVIII ст. (зрозуміло, йдеться лише про відомі на сьогодні стародруки).

Зі 100 друків, що з’явилися з друкарень на українських землях за 1704–1715 рр., 70 надруковано кирилицею. З цих 70 кириличних стародруків 13 вийшли з друкарні львівського Ставропігійського братства (унівська друкарня у ці роки не діяла). Якщо порівнювати цей результат з продуктивністю львівських друкарень латинським шрифтом, то за той само період згадується 16 стародруків єзуїтського колегіуму і 6 – братства святої Трійці (всього львівських видань, і кириличним, і латинським шрифтами – 38)¹⁶. Як бачимо, друкарня Ставропігійського братства у Львові поступалася продуктивністю лише друкарні єзуїтського колегіуму і значно випереджувала друкарню братства

¹⁴ Див. портал Харківської державної наукової бібліотеки ім. В. Г. Короленка // <http://korolenko.kharkov.com/ukstarodruky2.htm>.

¹⁵ Запаса Я. П., Ісаєвич Я. Д. *Пам’ятки книжкового мистецтва...* – Кн. 2. Ч. 2 (1765–1800). – Львів, 1984. – Каталог. Показчик стародруків за друкарнями.

¹⁶ Там само. – Кн. 2. Ч. 1 (1701–1764). – Каталог. 800–899.

святої Трійці. За кількістю назв її продукція становить майже п'яту частину (18,6 %) видань кириличним шрифтом по всій Україні.

Зі 100 книжок, виданих на українських землях за 1789–1791 рр., лише 40 надруковано кириличним шрифтом. Із них 11 книг видання Ставропігійського інституту і ще 4 старообрядницькі видання, можливо, надруковані у Львові. За кількістю кириличних видань друкарня Ставропігійського інституту поступається лише друкарні Києво-Печерської Лаври (16). Зі 100 вищеназваних 43 книги вийшли у Львові. З цих 43 книжок 18 припадає на друкарню А. Піллера та його спадкоємців, друге місце впевнено займає друкарня Ставропігійського інституту¹⁷. Оскільки остання була прямою спадкоємицею друкарні Ставропігійського братства, то можна твердити, що вона протягом приблизно 80 років за кількістю назв продукції відстояла своє місце серед львівських друкарень і навіть збільшила свій відсоток (до 27,5 %) щодо загальної кількості кириличних видань (якщо врахувати згадані старообрядницькі передруки, то відсоток може бути й вищим). Звісно, тут слід зробити кілька застережень. По-перше, це порівняння лише за кількістю назв, а не за накладками, які важко встановити і які в інших друкарнях могли бути на порядок більшими, ніж у друкарні Ставропігійського братства і Ставропігійського інституту. По-друге, наведена статистика стосується лише деяких крайніх часових проміжків, залишаючи величезний період, протягом якого в діяльності українських друкарень могли бути підйоми та спади (відновлення діяльності унівської друкарні у 1732–1770 рр., зупинки в роботі львівської братської друкарні, як у 1730–1732 рр. чи після ліквідації братства у 1788 р.). Цей процес був характерним і для XVII ст., однак тоді кількість українських друкарень в Галичині була більшою, а Ставропігійське братство у цій галузі ще не займало настільки монопольного становища. По-третє, враховуються лише кириличні видання, тоді як в означений період такі друкарні, як киево-печерська та почаївська, друкували і латинським шрифтом. Власник приватної друкарні у Львові Іван Филипович, хоч і був за походженням “русином”, тобто українцем, друкував книги польською мовою, тож проблематично віднести його друки до українського книгодрукування.

На основі всіх вищенаведених фактів можна зробити певні висновки. Принаймні на кінець XVIII ст. говорити про занепад книгодрукування на західноукраїнських землях не доводиться. Проблема полягала в тому, що значно активніше розвивалося друкарство латинським шрифтом, тож відсоток продукції кириличного книгодрукування зменшувався. Для друкарень Галичини не було такого обмеження щодо мови видань, як у Російській імперії після 1720 р. Проте фактична монополізація тут ринку кириличної друкованої продукції Ставропігійським братством призвела до певної архаїзації, переваги церковнослов'янської мови (в українському варіанті), яка вирізняла “руські” (українські) видання серед польських і австрійських. На підросійській Україні ситуація була відмінна лише тим, що і книжна українська, і російська, і церковнослов'янська (вже в російському варіанті) мови послуговувалися єдиним кириличним шрифтом, але якщо порівняти частки видання цими трьома мовами, навряд чи відсоток україномовної продукції тут буде вищим, ніж на західноукраїнських землях.

¹⁷ Запаско Я. П., Ісасвич Я. Д. *Пам'ятки книжкового мистецтва...* – Кн. 2. Ч. 2 (1765–1800). – Каталог. 3501–3600.

ON THE “DECADANCE” OF THE UKRAINIAN TYPOGRAPHY IN HALYCHYNA IN THE 18th CENTURY

Hryhoriy SAVCHUK

*Ukrainian Academy of Typography,
19, Pidholosko Str., Lviv, 79020, Ukraine, tel. (032) 298-48-76,
e-mail: hryhori@svitonline.com*

The article provides an overview of the debates around the decline in the Ukrainian typography in Halychyna during 18th century. Many facts tell about the further development of the Halychyna Ukrainian typography in this period. In the article Cyrillic and Latin printings in Halychyna as well as Cyrillic printings of Halychyna and the whole Ukraine are compared.

Key words: Ukrainian typography, Halychyna, Cyrillic printing, Latin printing, black-letter books, Stauropegial brotherhood.

К ВОПРОСУ ОБ “УПАДКЕ” УКРАИНСКОГО ПЕЧАТНОГО ДЕЛА В ГАЛИЧИНЕ В XVIII ВЕКЕ

Григорий САВЧУК

*Украинская академия печатного дела,
ул. Підголосо, 19, г. Львов, 79020, Украина, тел. (032) 298-48-76,
эл. почта: hryhori@svitonline.com*

Дискутируется позиция в историографии об упадке украинского печатного дела в Галичине на протяжении XVIII века. Много фактов говорят о дальнейшем развитии галицкого украинского книгопечатания в этот период. Сравнивается книгопечатание кириллическим и латинским шрифтом в Галичине, а также кириллическое печатное дело Галичины и всей Украины.

Ключевые слова: украинское печатное дело, Галичина, книгопечатание кириллическим шрифтом, старопечатные издания, Ставропигийское братство.

Стаття надійшла до редколегії 14.07.2008

Прийнята до друку 31.03.2009